

2. Васильчак С.В. Кадрова безпека підприємства – основа економічного розвитку / С.В. Васильчак, І.Р. Мацюняк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.12. – С. 122 – 128.
3. Ільїна Н.А. Методи виявлення та збереження кадрової безпеки на промисловому підприємстві / Н.А. Ільїна // Держава та регіони. – 2009. – № 4. – С. 88 – 91. – (Серія : Економіка та підприємництво)
4. Пожусьєва Т.О. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / Т.О. Пожусьєва, О.В. Овчаренко // Економічний форум. – 2011. – Вип. 2. – Режим доступу http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekfor/2011_2/40.pdf
5. Бгаиєв М.В. Стратегія забезпечення економічної безпеки підприємства: кадровий аспект / М.В. Бгаиєв // Известия Саратовского университета. – 2009. – Т. 9. – Вып. 2. – С. 46 – 51. – (Серія : Економіка. Управление. Право)
6. Подлужна Н. Загрози кадровій безпеці та методи запобігання їм у виробничо-комерційній діяльності підприємств / Наталія Подлужна, Олена Єгорова // Схід. – 2010. – №5 (105). – С. 56 – 60.
7. Томаневич Л. М. Кадрова безпека підприємства як об'єкт теоретичного дослідження [Електронний ресурс] / Л. М.Томаневич // Науковий вісник ЛДУВС. – 2009. – № 1. – Режим доступу до журн. http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvldu_e/2009_1/09tlmotd.pdf
8. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
9. Чаплигіна Ю. С. Етимологічний аналіз категорії "кадрова безпека" / Ю. С. Чаплигіна // Управління розвитком. – 2011. – №4 (101). – С. 102 – 104.
10. Закон України "Про засади запобігання і протидії корупції" від 07.04.2011 № 3206-VI (у редакції від 12.08.2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3206-17>
11. Васильчак С.В. Корпоративний шантаж як загроза економічній безпеці підприємства / С.В. Васильчак, Р.С. Попович // Науковий вісник НЛТУ – 2009. – Вип. 19.12. – С. 293 – 297.
12. Янюк Н. Конфлікт інтересів як причина корупції на публічній службі: правові засоби запобігання і протидії / Н. Янюк // Вісник Львівського університету. – 2012. – Вип. 55. – С. 139 – 146. – (Серія юридична).
13. Проект Закону про правила професійної етики на публічній службі та запобігання конфлікту інтересів № 4420-1 від 14.05.2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=35203&pf35401=141337.

Ю.Я. Візник

здобувач

Львівський університет бізнесу та права

РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ У ПРИКОРДОННОМУ АДМІНІСТРАТИВНОМУ РАЙОНІ (НА ПРИКЛАДІ ПРИКОРДОННИХ РАЙОНІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

В статті розглянуто регулювання зайнятості населення у прикордонному адміністративному районі

Ключові слова: населення, прикордонний район, працедавець, зайнятість, людський потенціал.

В статье рассмотрены регулирование занятости населения в приграничном административном районе

Ключевые слова: население, пограничный район, работодатель, занятость, человеческий потенциал.

The paper deals with regulation of employment in the border area of administrative

Keywords: population, border area, employer, employment, human potential.

Актуальність теми. Зайнятість населення посідає чільне місце у системі цілей суспільного розвитку регіону. А вирішення проблем зайнятості — запорука соціально-економічної стабільності держави. Значна соціальна напруга на рівні низових адміністративних районів значною мірою зумовлена низьким рівнем оплати праці, як і недовістю ринкових механізмів щодо її формування, обмеженістю умов для реалізації самозайнятості економічно активного населення, постійним порушенням задекларованих принципів соціального партнерства між працедавцями і працюючими, вимушеною незайнятістю, яка зумовлює поглиблення дискваліфікації робочої сили.

Аналіз останніх досліджень. У доробку українських вчених: В.Близнюк, В.Васильченко, Н.Гаркавенко, О.Гришної, М.Долішнього, О.Кремень, Е.Лібанової, Н.Павловської, М.Пітюлича, У.Садової, Л.Семів, В.Стешенко, О.Терещенка, Л.Шевчук, Л.Янковської, М.Ярошенко та ін. – праці, присвячені проблемам формування і розвитку людського потенціалу та можливостям його реалізації в Україні, питанню реформування вітчизняного ринку праці, його відповідності зарубіжним аналогам, соціальному захисту населення, проблемам гідної оплати праці тощо. Означені проблеми всебічно висвітлені на рівні держави. Проте, особливий інтерес викликають проблеми зайнятості населення у регіонах низового рівня, які до того ж мають унікальне географічне положення, що обумовлює виражену специфіку їх господарського розвитку й культурного середовища. Саме таким регіоном є прикордонна Львівська область, до складу якої входять шість західних прикордонних адміністративних районів першого порядку, зайнятість населення у яких детермінована власне безпосереднім прикордонним положенням. Стан зайнятості населення у прикордонному районі (ПР) потребує постійного моніторингу та активного регулювання з метою здійснення прикордонної співпраці, нівелювання соціальної напруги, посиленої доволі інерційним виходом країни з рецесії, поживаленням підприємницької активності у регіоні тощо.

Мета даного дослідження сфокусована на регулюванні зайнятості населення у ПР на тлі виявлення конкретних особливостей та специфіки зайнятості населення у кожному з шести районів Львівської області, які безпосередньо межують з державним кордоном.

Виклад основного матеріалу. У прикордонних регіонах вимоги до рівня життя посилені порівнянням із ситуацією на територіях, які входять до складу держав-сусідів. Близькість кордону посилює міграційні настрої населення (особливо сільського) і об'єктивність даного процесу продиктована відмінністю рівнів суспільного розвитку територій по різні боки державного кордону. Запозичений населенням за кордоном досвід формує, насамперед у ПР, проєвропейський світогляд на життєзабезпечення родин, дозволя, ступінь економічних та громадянських свобод, електоральні симпатії. З огляду на це ступінь патерналізму в західних регіонах України значно нижчий, ніж у східних. Проте, використання заробітчанського капіталу має переважно споживацький характер, оскільки низька довіра до держави перешкоджає його інвестиційному спрямуванню, виступаючи при цьому стримуючим чинником розвитку дрібного і середнього підприємництва, створюючи додаткове навантаження на регіональному ринку нерухомості, ринку праці тощо.

Підґрунтям сформованої специфіки зайнятості у прикордонних районах області виступають демографічні процеси. Їх перебіг має спадну меридіональну траєкторію: у напрямку з півночі на південь [1].

Детальніший аналіз міграційних потоків 2010 р., які суттєво впливають на стан ринку праці, проведений на основі ретельного співставлення кількості наявного та постійного населення Львівської області в розрізі адміністративних одиниць та території проживання: міські поселення, сільська місцевість, дозволив максимально конкретизувати ситуацію у ПР та й області загалом. Міграційний приріст, характерний для великих міст області та центрів рекреації та оздоровлення. В усіх адміністративних районах області кількість міського наявного населення є більшою за кількість постійного, що засвідчує механічний приріст населення. Натомість, кількість сільського наявного населення є меншою за кількість постійного, отже має місце міграційний відтік населення. Тобто, урбанізація й далі стимулює міграційне вибуття населення із сільської місцевості і мова йде, насамперед, про маятникових мігрантів: кількість прибулого населення до міст області більш, ніж у п'ятеро перевищує кількість вибулого сільського населення

Специфіка зайнятості населення ПР сформована впродовж тривалого часу. У 1989 р. у розподілі населення ПР за суспільними групами переважали робітники, переважно із середньою загальною освітою; віковий розподіл робочої сили відображав найбільшу її концентрацію у вікових рамках 20–39 рр.; за джерелами існування переважало зайняте населення, $\frac{1}{5}$ склали особи, які перебували на утриманні держави та близько $\frac{1}{3}$ – утриманці окремих осіб (рис. 1). У 2001 р., за новим переліком суспільних груп, у ПР переважали фахівці, працівники сфери обслуговування, торгівлі, кваліфіковані працівники з інструментом та представники найпростіших професій. Віковий розподіл працюючого населення взірця 1989 р. “зберігся” лише у найменш урбанізованому Турківському районі, в інших районах у структурі робочої сили кількісно вирізнялася когорта населення віком 30–49 рр. Зросло демографічне навантаження когорти працюючих. Кваліфіковані кадри тяжіють до міст; у сільській місцевості зосереджені представники найпростіших професій, а їх у прикордонні значно більше, ніж по області загалом. Джерела засобів існування населення прикордонних районів у 2001 р. були більш диверсифіковані, ніж у середньому по області (рис. 2). У 2001 р. мізерними залишались й прибутки, отримані від власності.

За 2000–2010 рр. кількість працівників економіки у ПР області зменшилась у 1,4 раза (рис. 3). Чітко окресленим є тренд демографічного старіння, особливо когорти осіб працездатного віку. Працересурсний потенціал зосереджений у містах, регулярно поповнюється вихідцями із сіл. Збереглася тенденція збільшення частки самостійно зайнятих та скорочення найманих працівників із спостереженим перерозподілом їх між сферами послуг та виробництвом. Серед самозайнятих основним видом діяльності залишається сільськогосподарське виробництво, торгівля та будівництво. Невипадково роль компенсатора соціальних негараздів у ПР стала відігравати неформальна зайнятість, існуючи паралельно разом із формальною.

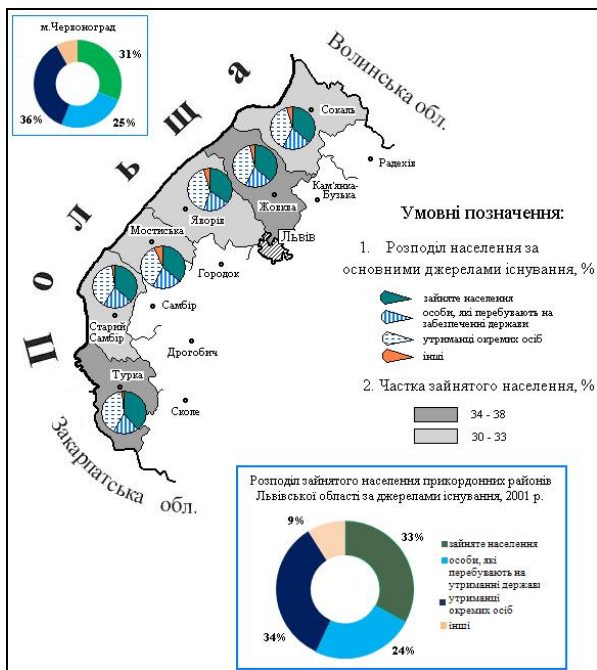

Рис. 1. Розподіл населення ПР за джерелами існування, 1989 р.

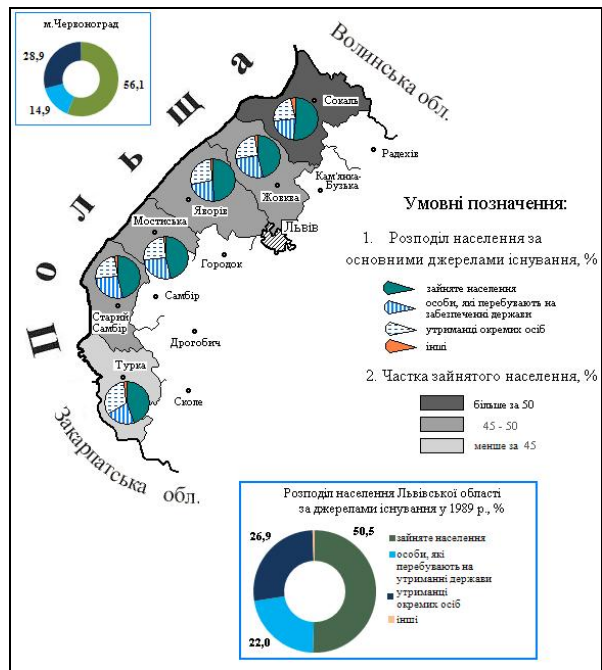

Рис. 2. Розподіл населення прикордонних районів за джерелами існування, 2001 р.

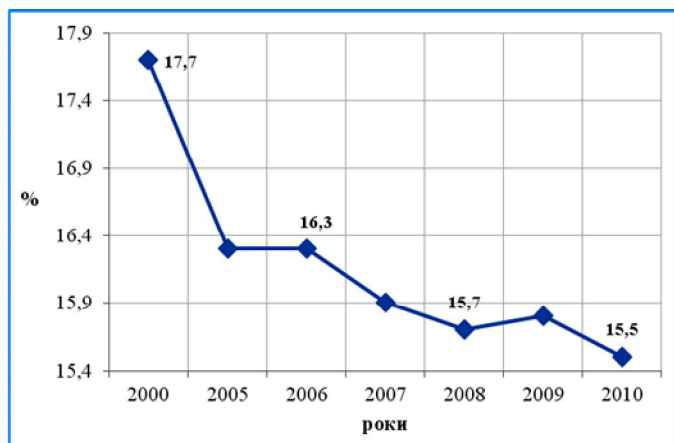

Рис. 3. Зміна частки працівників економіки ПР від їх загальної кількості по області, %

У 2010 р. у ПР на малих підприємствах працювало 15,5 тис. осіб (13% усіх працюючих на малих підприємствах області). Найвищі рівні зайнятості на малих підприємствах характерні для Жовківського району, м. Червоноград, найнижчі – для Турківського району.

Частка молоді у складі облікової кількості штатних працівників складала 17% – 33%. Більші можливості молодіжного працевлаштування відповідно до усталених на сучасному етапі пріоритетів молодіжної зайнятості наявні у міських поселеннях. Рівень заробітної плати у ПР складав 80-90% по відношенню до середньобласного рівня з практично повною відсутністю заборгованості за її виплатою. Кожен четвертий безробітний області проживає саме у ПР і у сільській місцевості. У 2009-2010 рр. рівень безробіття у ПР не перевищував 3%. Частка тривалого безробіття у двічі нижча, ніж по області.

У ПР показник напруженості ринку праці у 2010 р. був досить диференційованим: 13 осіб (у м. Червоноград), 181 особа (у Турківському районі), при середньобласному навантаженні у 12 осіб/місце, відображаючи застійну рецесію, бо в області загалом картина значно оптимістичніша. Зростання навантаження на існуючі вакансії впродовж 2000–2010 рр. спостережено у торгівлі; ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку; діяльності транспорту та зв'язку; операціях з нерухомим майном, оренді, інжинірингу та наданні послуг підприємцям; освіті. Дисонанс рівнів вимушеної незайнятості у прикордонні доволі значний: від повної відсутності явища (у Турківському районі) до 14% у складі облікової кількості штатних працівників (у Яворівському). У 2010 р. у Жовківському та Яворівському районах кожен п'ятий–шостий штатний працівник працював на умовах неповного робочого дня (тижня).

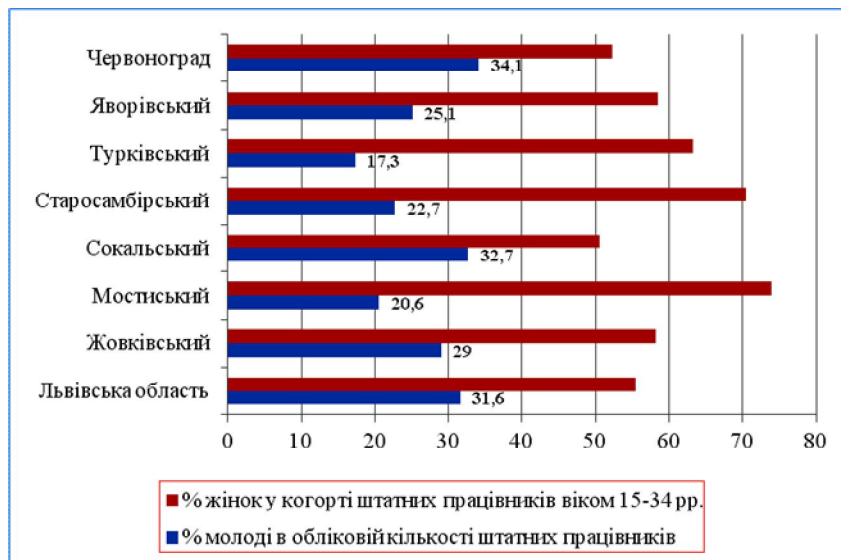

Рис. 4. Частка молоді в когорті найманих працівників, на 31.12. 2010 р.

Гендерні дисбаланси обласного ринку праці віддзеркалені на рівні ПР. Якщо більшість найманих працівників складають жінки, то серед самостійно зайнятих – чоловіки. Серед осіб, що працювали у 2010 р. на умовах неповного робочого дня (тижня), $\frac{2}{3}$ складали жінки. Більшість серед осіб передпенсійного віку і серед працюючих пенсіонерів становили жінки. Три чверті когорти осіб віком 15-34 рр., залученої в бюджетній зайнятості, також складають жінки. Проте заробітна плата жінок за всіма основними видами економічної діяльності в усередненому вигляді складає лише 82% заробітної плати чоловіків.

Проблеми зайнятості населення – центральна ланка державної регіональної політики. Концепція формування зайнятості населення в умовах прикордонного району ґрунтується на з'ясуванні специфіки його суспільного розвитку. Доречна й зміна вектору державної політики зайнятості у напрямку інтенсифікації впровадження заходів активної політики відповідно до напрацьованого вже світового досвіду в руслі притаманної Україні соціал-демократичної моделі зайнятості населення. Реалізація відповідної моделі зайнятості на рівні прикордонних адміністративних районів “опирається” на фіксований рівень бюджетної зайнятості з низькими рівнями оплати праці, які сукупно зумовлюють надлишок пропозиції робочої сили. Аграрна спеціалізація ПР та наявність значної частки зайнятих в особистих підсобних господарствах, розгортання малих форм підприємницької діяльності, підтверджують орієнтацію на мікромодель цінového стимулювання, тобто на працевісткість. За відповідного сприяння місцевої влади розгортанню мережі закладів побутових послуг у сільській місцевості; мережі закладів соціального призначення; підприємств харчової промисловості, працевістка орієнтація господарств здатна сформувати тут реальне підґрунтя для стабільної зайнятості.

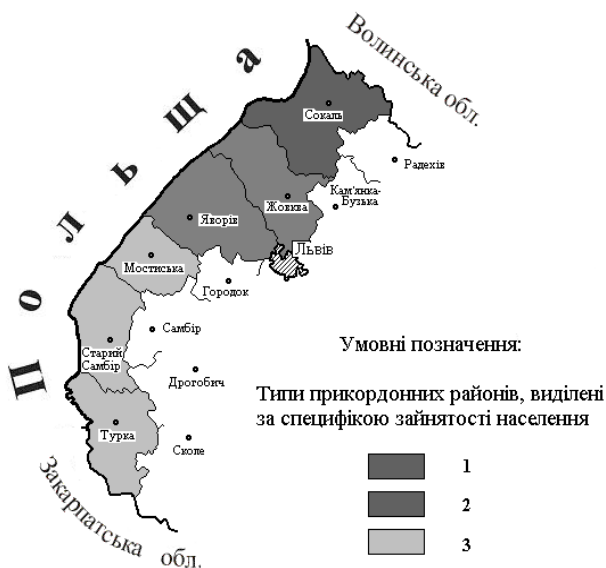

Рис. 5. Типологія прикордонних районів Львівської області, сформована за спектром показників, що визначають специфіку зайнятості населення

Підходи до регулювання й прогнозування зайнятості населення конкретного регіону методологічно можна відобразити низкою моделей. Впровадження балансової моделі передбачає застосування математичних методів, у нашому випадку це бальна оцінка та кореляційний аналіз. Специфіка зайнятості населення у виділених типах ПР (рис. 5), як виявив аналіз, має меридіональний вектор й детермінована рівнем урбанізації, особливостями демовіттворення, міграційною осілістю й рівнем підприємницької активності.

Північний (1) – район з найвищою часткою осіб працездатного віку; незначною різницею між постійним та наявним населенням; високим рівнем урбанізації; невисокими рівнями безробіття та навантаження на існуючі вакансії; невисокою часткою застійного безробіття; найвищою серед прикордонних районів часткою найманих працівників та працівників малих підприємств; найнижчою часткою осіб прийнятих на роботу на умовах неповної зайнятості; високою часткою гендерно збалансованої когорти молоді у складі облікової кількості штатних працівників;

незначними показниками вимушеної незайнятості; найвищими рівнями оплати праці (вищими від середніх по області). Проте, із найнижчими рівнями навантаження працюючих дітьми, що загострює проблему заміщення робочої сили на майбутнє; незначною часткою штатних працівників з повною вищою освітою; доволі значною заборгованістю по заробітній платі (12% загальнообласного обсягу).

Західний (2) – в районі усереднені значення демографічного навантаження осіб обома інтегральними компонентами; рівень урбанізації коливається в межах 35-46%; кожен третій штатний працівник має повну вищу освіту; усереднені в прикордонні рівні зареєстрованого безробіття (1,5-2,1%) та застійного безробіття (2,8-3,2%); більш привабливе працевлаштування у Жовківському районі проявляється у двічі вищим навантаженням на існуючі вакансії, порівняно з Яворівським районом, а також наявним міграційним приростом (у Яворівському районі – міграційне скорочення); усереднені в прикордонні рівні підприємницької активності; порівняно невисока частка працівників (7 – 8%), прийнятих на умовах неповної зайнятості; незначне домінування жінок у складі найманих працівників віком 15-34 рр.; незначна заборгованість із заробітної плати (0,4-1,0%) до загальної суми боргу по області; найвищі у ПР рівні вимушеної незайнятості.

Південно-Західний (3) – район із значним демографічним навантаженням населення працездатного віку; найвищими у ПР значеннями міграційного вибуття населення та найнижчою часткою міських жителів; найвищими рівнями безробіття, у т.ч. застійного; незначними частками найманих працівників та працюючих на малих підприємствах; у складі облікової кількості штатних працівників району близько 40% осіб з повною вищою освітою; у складі працюючих доволі значна частка осіб передпенсійного віку та працюючих пенсіонерів (особливо у Турківському районі – 22%); невисока частка працюючої молоді, 15-34 рр., із значним переважанням жінок у її складі. Найвищі у прикордонні рівні працевлаштування на умовах неповної зайнятості (особливо Мостиський та Старосамбірський райони), у т.ч. на умовах неповного робочого дня (тижня); натомість незначні обсяги працюючих без збереження заробітної плати (з повною відсутністю явища у Турківському районі); найнижчий рівень заборгованості по зарплаті; рівень оплати праці становить 86% від середнього рівня по області.

Кореляційний аналіз виявив значну обернену залежність між рівнем безробіття та: підприємницькою активністю населення; рівнем урбанізації, кількістю найманих працівників віком 15-34 рр.; рівнем розлучуваності; міграційною активністю населення; середньомісячною номінальною заробітною платнею. Безпосередній зв'язок виявлено між рівнем безробіття та: кількістю штатних працівників з повною вищою освітою; демографічним навантаженням населення працездатного віку; часткою працюючих пенсіонерів.

Розраховано баланс наявної робочої сили у 2010 р. (табл. 1). Від кількості осіб працездатного віку віднісувалася сума з показників: кількість зареєстрованих безробітних, облікова кількість штатних працівників, зайнятих на малих підприємствах. Отримані дані дали змогу виявити доволі значну кількість необлікованих за зайнятістю осіб працездатного віку. Можна виокремити також тих, хто навчається з відривом від виробництва, недієздатних осіб, працюючих пенсіонерів в складі штатних працівників, проте й у цьому випадку частка працездатних осіб, які не обліковані бюджетною зайнятістю, Державною службою зайнятості, не охоплені підприємницькою діяльністю, залишається доволі значною: від 58% працездатного населення у Сокальському районі, понад 70% у Мостиському, Старосамбірському Турківському районах. У м.Львові, для порівняння, на рівні до 25%, по області загалом – 52%.

Таблиця 1

Баланс робочої сили у ПР, м. Львові та області загалом, 2010 р.

	Населення працездатного віку	Кількість зареєстрованих безробітних	Облікова кількість штатних працівників	% працюючих пенсіонерів у складі облікової кількості працюючих	Зайняті на малих підприємствах	Решта =
						(все населення працездатного віку – (3+4+6))
		<i>тис. осіб</i>		<i>%</i>	<i>тис. осіб</i>	<i>тис. осіб</i>
Львівська область	1535,1	26,9	580,9	17,1	117,9	809,4
м. Львів	472,7	3,5	282,3	17,9	66,6	120,3
Жовківський район	67,2	0,99	17,9	17,3	4,2	44,1
Мостиський район	33,9	0,5	4,6	16,3	1,4	27,4
Сокальський район (включаючи м. Червоноград)	107,4	1,4	39,7	17,2	4,4	61,9
Старосамбірський район	46,0	1,02	10,8	15,1	1,1	33,1
Турківський район	28,0	0,7	4,3	22,1	0,5	22,5
Яворівський район	76,1	1,6	14,8	14,1	3,8	55,9

Висновки. Регулювання зайнятості населення у ПР потребує застосування системного підходу та науково-обґрунтованих методів дослідження. За таким підходом вдалося з'ясувати:

- суспільний поступ фокусної території стримуваний невикористовуваними ресурсами зайнятості, нерегульованими міграційними потоками, низькими рівнями оплати праці та відсутністю дієвих стимулів щодо підвищення її продуктивності.

- виявлений значний резерв необлікованої робочої сили у ПР становить головну проблему в побудові регіональної концепції зайнятості, в реформуванні місцевих ринків праці, адекватності заходів активної та пасивної державної політики. Напруженість ситуації посилюється й з огляду на штучне заниження величини прожиткового мінімуму, провокуючи численні антисоціальні наслідки.
- питання законодавчого регулювання і фінансового підґрунтя системи соціального захисту й соціального забезпечення в країні, питання гідної оплати праці, базованої на піднятті її частки у собівартості товарів, послуг формують тло специфіки зайнятості населення в країні, у т.ч. у ПР, виступаючи домінантним фактором. А географічне положення у ПР, виступає чинником необлікованої самозайнятості населення, можливим шляхом диверсифікації джерел доходу.

Література:

1. Візняк Ю.Я. Демографічне підґрунтя формування особливостей зайнятості населення в прикордонних районах Львівської області / Ю.Я Візняк // *Сталий розвиток економіки: Всеукраїнський науково-виробничий журнал*. – 2012. – №1 (11). – С.125-131.
2. Візняк Ю.Я. Теоретико-методологічні основи вивчення зайнятості населення прикордонних районів / Ю.Я Візняк // *Наукові записки Львівського університету бізнесу і права. Вип. 6. Збірник наукових праць з економічних та юридичних наук [за ред. д-ра екон. наук, проф. Л.А.Янковської]*. – Львів: Львівський університет бізнесу та права, 2011. – С. 36-40.
3. Джерела засобів існування населення Львівської області: Підсумки Всеукраїнського перепису населення 2001 року — Л.: ЛОУС, 2004. – 475 с.
4. Зайняте населення Львівської області. Населення, зайняте економічною діяльністю за групами занять / Підсумки Всеукраїнського перепису населення 2001 року. — Л.: ЛОУС, 2004. — 456 с.
5. Праця у Львівській області у 2010 р. Статистичний збірник // *Головне управління статистики у Львівській області*. – Львів, 2011. – 256 с.

УДК 342.9

Ж.В. Завальна,
доцент, завідувач кафедру
юридичних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету
внутрішніх справ, доктор юридичних наук

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВУ ПРИРОДУ ВІДНОСИН, ЩО ВИНИКАЮТЬ У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

В даній статті адміністративні послуги органів державної влади розглядаються як одна з їх функцій, надається характеристика елементів правовідносин, що виникають в процесі надання адміністративних послуг, а також виявляється сутність цих відносин.

Ключові слова: адміністративні відносини; адміністративні послуги; органи державної влади; функції органів державної влади.

В данной статье административные услуги органов государственной власти рассматриваются как одна из их функций, осуществляется характеристика элементов отношений, которые возникают в процессе предоставления административных услуг, также выявляется сущность этих отношений.

Ключевые слова: административные отношения; административные услуги; органы государственной власти; функции органов государственной власти.

In this article administrative services of government authorities are considered as one of their functions, the characteristics of legal relations elements are given, which arise in the process of rendering administrative services, and the essence of these relations is revealed.

Key words: administrative relations; administrative services; government authorities; government authorities' functions.

Вступ. У зв'язку із розвитком нового концептуального напрямку теорії та практики правового забезпечення функціонування системи органів державної влади питання принципів адміністративних послуг